O PRIVIRE ÎN VIITOR: TENDINŢELE INVESTIGAŢIEI CRIMINALISTICE LA NIVEL EUROPEAN

Prof. univ. dr. Augustin LAZĂR
Procuror general adj.
Parchetul de pe lângă
Curtea de Apel Alba Iulia

Alexandru GEORGESCU
Procuror criminalist
Parchetul de pe lângă
Tribunalul Bucureşti

Marius FOITOŞ
Procuror şef
Biroul de Criminalistică, PÎCCJ

Conferinţa practicienilor şi experţilor europeni pe tema „Proba ştiinţifică în materie penală" organizată de Ministerul de Justiţie al Franţei la Lyon, în perioada 15 -16 octombrie 2008, a examinat în cursul dezbaterilor realizate în plen şi pe ateliere de lucru, problematica administrării probelor ştiinţifice în procesul penal. Discuţiile au relevat faptul că buna desfăşurare a procesului penal este determinată în măsură importantă, de *calitatea constatărilor din teren*, ceea ce a condus la o specializare tot mai mare a administrării probelor ştiinţifice, fiind implicate domenii variate, precum explozibilii, dactiloscopia, protecţia patrimoniului cultural etc. Totodată, în condiţiile acestei specializări, cererea de expertiză ştiinţifică depăşeşte, în cele mai multe cazuri, oferta existentă într-un anumit stat.[1]

Încă din 1980 a fost înfiinţat un *grup de lucru* pentru a compara procedurile de administrare a probelor ştiinţifice în Franţa, Marea Britanie, Germania şi pentru a contribui la *dezvoltarea unei reflecţii la nivel european pe această temă*. În perioada parcursă până în prezent, la nivelul Uniunii Europene se remarcă *o consolidare a cooperării în domeniul penal,* contribuţii semnificative în acest sens, fiind principiul recunoaşterii reciproce a deciziilor judecătoreşti, mandatul european de arestare şi decizia-cadru privind intensificarea cooperării în domeniul combaterii terorismului şi a criminalităţii organizate transfrontaliere.

A fost invocat unul dintre filozofii marcanţi ai promovării metodelor ştiinţifice, Karl Popper, pentru a atrage atenţia că *probele ştiinţifice devin din ce în ce mai importante în cadrul justiţiei penale*, această evoluţie fiind determinată nu de progresul ştiinţei, ci de creşterea necesităţii utilizării lor. Folosirea tot mai extinsă a probelor ştiinţifice este generată şi de *conştientizarea vulnerabilităţilor care afectează declaraţiile* martorilor, ca mijloace de probă. În practica judiciară se apreciază că mărturia ca mijloc de probă este afectată de următoarele *vulnerabilităţi:* profesia, memoria, aşteptările şi contextul cultural al persoanei. Aceste aspecte au făcut ca mărturia, mijloc de probă să fie receptată într-un mod din ce în ce mai critic de către instanţele penale.[2]

Invocând argumentele filozofiei, se arată că *esenţa metodelor ştiinţifice* este *verificabilitatea* acestora prin intermediul unor teste. Nici celelalte mijloace de probă, precum prezentarea mijloacele materiale de probă obţinute de pe teren, nu oferă o certitudine absolută, asemănător depoziţiilor martorilor.

Potrivit unor statistici, *2% dintre rezultatele expertizelor ştiinţifice* realizate de institutele de specialitate sunt *eronate,* ceea ce înseamnă că trebuie să avem mereu în vedere *relativitatea acestui tip de probe.* În acest sens, ar trebui accentuată evaluarea certitudinii probelor ştiinţifice pe baza *tehnicilor matematice convenţionale* ale *probabilităţii şi statisticii.*[3] Spre exemplu, valoarea probatorie a unor fibre găsite la locul unei crime trebuie corelată cu probabilitatea găsirii acestora în mod obişnuit în mediul înconjurător. Totodată, trebuie acceptată ideea că laboratoarele ştiinţifice pot furniza expertize eronate în orice moment. Se invocă existenţa unor *obstacole în comunicarea dintre expert şi magistrat* determinate de specificitatea probelor ştiinţifice. [4]

---

[1] J. M. Huet, Director al Direcţiei Penale şi Graţieri, Ministerul de Justiţie din Franţa**,** *"Expunere în deschiderea Plenarei Conferinţei practicienilor şi a experţilor europeni",* Lyon, 15 – 16 octombrie 2008.

[2] Prof. dr. K. Himberg, Director, The Crime Laboratory of the National Bureau of Investigation, Finlanda, „*Presentation of the main scientific progress made in proof in criminal cases."*

[3] Despre rapoartele de expertiză criminalistică ce conţin concluzii cu caracter de probabilitate şi analiza *Teoremei lui Bayes*, a se vedea Aug. Lazăr, S. Alămoreanu, *„Expertiza Criminalistică a Documentelor*," Editura „Lumina Lex", Bucureşti, 2008.

[4] Prof. dr. C. Champod, Institut de Police Scientifique Lausanne, Switzerland, „*The challenges and special problems of including scientific proof in criminal justice".*

Poate exista un decalaj între aşteptările determinate de progresele ştiinţifice importante şi realitate. Astfel, în unele legislaţii a fost preluat ca fapt absolut principiul identificării ADN a persoanelor, postulându-se că fiecărui individ îi este propriu un anumit cod genetic. În practică s-au înregistrat şi unele eşecuri din cauza lipsei de rigoare în culegerea, conservarea, transportul şi examinarea probelor materiale.

Există mai multe *elemente care influenţează* credibilitatea probelor ştiinţifice, spre exemplu, un expert care furnizează servicii de expertiză într-un caz îndreptat împotriva unui stat aflat în conflict cu statul de origine al expertului[5]. Rezultă necesitatea stabilirii clare a reglementărilor aplicabile la nivel naţional în domeniul furnizării serviciilor de expertiză.

Cooperarea internaţională şi schimbul de informaţii facilitează esenţial obţinerea unor rezultate pozitive în rezolvarea dosarelor aflate în lucru. De asemenea este importantă stabilirea unor norme comune, care să permită utilizarea probelor obţinute într-un alt stat în cadrul procesului penal. În absenţa normelor, există mari riscuri legate de compromiterea probelor, acestea devenind inutilizabile. Alţi experţi au observat că testele efectuate pentru a verifica corectitudinea expertizei pot avea în vedere doar *nivelul tehnic* al acesteia, nu şi *nivelul moral.*

În cursul dezbaterilor Conferinţei au fost analizate *răspunsurile oferite de statele membre* ale Uniunii Europene la cele 17 întrebări ale chestionarului privind administrarea probelor, materialul de sinteză fiind expus de reprezentantul Ministerului Justiţiei din *Franţa*.[6]

Răspunsurile la întrebările chestionarului permit conturarea unor *tendinţe comune*, dar şi a unor divergenţe între statele europene. Utilizarea unor noţiuni comune în analiza răspunsurilor permite compararea unor sisteme juridice distincte. Spre exemplu, în unele state *noţiunea de autoritate judiciară* are şi sensul unei autorităţi de efectuare a urmăririi penale. Astfel, rezultatele chestionarului trebuie privite prin prisma vocabularului folosit, observând următoarele aspecte:

1. *Autoritatea care dispune asupra prelevării probelor*. Din dezbateri a rezultat că *decizia prelevării probelor* este luată fie de autoritatea judiciară, fie de reprezentanţii Poliţiei sub controlul autorităţii judiciare. Ultimul caz implică, la rândul său, două variante: fie autoritatea judiciară *decide ea însăşi* cu privire la prelevarea probelor, fie *autoritatea judiciară* doar *controlează activitatea Poliţiei*, cum sunt cazurile Spaniei, României, Olandei, Germaniei etc.

2. Alt aspect în discuţie priveşte *autoritatea de prelevare a probelor*. Astfel, în majoritatea ţărilor, această activitate este desfăşurată de reprezentanţii Poliţiei, în timp ce în alte state, precum Danemarca, activitatea este desfăşurată de un serviciu cu competenţă naţională. O altă excepţie o constituie Estonia în care, în anumite cazuri, prelevarea probelor nu este efectuată de către anchetatori, ci de către experţi independenţi.

3. Al treilea aspect vizează *calitatea probelor*, *trasabilitatea (istoricul), necesitatea marcării şi înregistrării* lor. Această problemă reprezintă o prioritate pentru toate statele membre, sens în care la nivel naţional au fost adoptate reglementări variate: *regulamente,* ca în cazul Ungariei şi Poloniei sau *protocoale* şi *recomandări* ca în cazul României şi Austriei. O altă manieră de a asigura calitatea probelor o reprezintă *pregătirea profesională* a celor care prelevează probele. *Trasabilitatea probelor* este asigurată în unele ţări, precum Belgia, Olanda şi Luxemburg, prin înregistrarea lor într-o bază de date naţională.

4. Există mai multe *tipuri de experţi* la care se apelează în soluţionarea dosarelor. Aceştia aparţin fie unor *laboratoare specializate*, fie sunt *experţi independenţi* înscrişi sau nu pe liste naţionale şi care fac obiectul unor evaluări periodice, fie sunt doar persoane calificate, iar nu experţi în sens strict.

În *Marea Britanie* se recurge exclusiv la laboratoare private, iar în Suedia în mod exclusiv la laboratoare publice. În multe ţări, precum Spania, Belgia, România etc., se recurge la o soluţie de mijloc, apelându-se atât la laboratoare publice cât şi la experţi privaţi.

În funcţie de reglementările existente la nivel naţional, laboratoarele trebuie să obţină o serie de *acreditări*. Astfel, în cazul Franţei şi Marii Britanii este obligatorie *certificarea laboratoarelor* de către o comisie special abilitată pentru ca acestea să poată efectua analize genetice.

5. Un alt aspect avut în vedere este *forţa probantă a probelor ştiinţifice*. În sistemele judiciare ale tuturor statelor europene, există un *consens* cu privire la *principiul potrivit căruia valoarea probatorie a probelor ştiinţifice nu este superioară altor mijloace de probă.*

De asemenea la nivelul statelor membre se remarcă un consens cu privire la principiul conform căruia, obiectiv vorbind, nu există nici un alt mijloc de probă a cărui valoare probantă să fie superioară probei ştiinţifice. Un alt principiu care întruneşte consensul la nivelul statelor europene este acela al *liberei aprecieri a probelor*,

---

[5] Ronald K. Noble, Secretary General of Interpol, „*The challenges of international cooperation for scientific proof”.*

[6] A. Marland, Head of the Criminal Investigation Department, Criminal Matters and Pardons Directorate, Ministry of Justice, France, *„Presentation of the answers to the questionnaire on scientific proof in criminal trials”.*

acesta constituind baza intimei convingeri a judecătorului. Spre exemplu, în *Portugalia*, judecătorii care au o opinie diferită de cea a expertului, sunt obligaţi să îşi justifice acest punct de vedere.

6. Sistemele judiciare europene recunosc principiul potrivit căruia *nu există infracţiuni pentru care legea să interzică în mod aprioric utilizarea probelor ştiinţifice.* Mai mult, în *Polonia* există obligaţia de a se recurge la probe ştiinţifice indiferent de tipul de infracţiune. Cu titlu de excepţie, în *Slovacia* există interdicţia legală de a se folosi probe ştiinţifice în cazul delictelor administrative.

7. Contestarea probelor ştiinţifice de către apărare. În unele state acestea pot fi contestate încă din etapa de investigaţie ori poate fi contestată valoarea probatorie a serviciilor furnizate de un anumit expert (cazul Slovaciei). Pot fi contestate, de asemenea, rezultatele expertizei (exemplul României, Spaniei, Danemarcei) ori poate fi solicitată o nouă expertiză sau examinări suplimentare (exemplul României). În Luxemburg şi în Belgia nu este posibilă contestarea probelor ştiinţifice în timpul etapei iniţiale a investigaţiei.

Unele domenii ştiinţifice au cunoscut progrese importante. Astfel, în *Olanda, Belgia* şi *Franţa* se foloseşte analiza probelor de sânge la locul faptei. În *Belgia* se mai folosesc la scară largă analizele urmelor de ureche şi a vocii, precum şi reconstrucţia facială. În *Germania* s-a dezvoltat reconstituirea ADN-ului plantelor şi animalelor, precum şi analiza zgomotelor, iar în *Franţa* se cunosc progrese importante în identificare amprentelor şi în analiza probelor genetice.

Alte două teme de reflecţie, importante în analiza probelor ştiinţifice trebuie să le reprezinte *posibilitatea de a apela la serviciile unor laboratoare sau institute din afara ţării, precum şi raportul costuri/beneficii.*

Reprezentantul Institutului de Criminalistică al Jandarmeriei franceze a atras atenţia asupra complexităţii infracţiunilor care implică adesea utilizarea unor servicii de expertiză din cele mai variate domenii. Astfel, magistraţii trebuie să aibă posibilitatea de a accede la toată gama de experţi. Prelevarea probelor trebuie să se bazeze pe o viziune globală, pe valorificarea întregului potenţial ştiinţific. În Franţa, la nivelul Jandarmeriei şi al Poliţiei există *coordonatori* în ceea ce priveşte utilizarea probelor ştiinţifice care au misiunea de a observa şi aplica posibilităţile de probare oferite de ştiinţă.

În *Olanda*, institutele care furnizează servicii de expertiză sunt instituţii publice, ceea ce îmbunătăţeşte raportul costuri/beneficii.

În *Franţa*, atât *institutele publice*, cât şi cele private, care furnizează servicii de expertiză, trebuie să ofere garanţiile independenţei. În unele cazuri, faptul că un laborator aparţine Poliţiei sau Jandarmeriei este invocat ca un motiv pentru a pune la îndoială independenţa acestuia. Publicul crede că Poliţia nu este imparţială sau că se încearcă cu orice preţ găsirea unui vinovat. Creare de *laboratoare private* nu este o soluţie pentru îmbunătăţirea credibilităţii rezultatelor furnizate de laboratoare în general. La nivelul Uniunii Europene trebuie făcute demersuri pentru a pune pe baze de reciprocitate utilizarea resurselor şi a expertizei de specialitate. Este inutilă dublarea resurselor şi structurilor ştiinţifice, în măsura în care expertiza respectivă poate fi furnizată de un institut dintr-o altă ţară.

Existenţa în *Maria Britanie* a unei *pieţe a serviciilor ştiinţifice*, aşezată pe baze comerciale şi concurenţiale, este benefică atât pentru raportul costuri/beneficii cât şi pentru accesibilitatea acestora, atât pentru acuzare cât şi pentru avocaţii apărării. Totodată, acest sistem reduce posibilitatea unor contestaţii cu privire la obiectivitatea expertizei furnizate.

Oricare ar fi laboratorul sau expertul implicat, acesta lucrează în beneficiul anchetei şi al coordonatorului ştiinţific, care va utiliza aceste rezultate sub controlul magistratului. O posibilă temă de reflecţie ar putea fi crearea unor *criterii* pentru *statutul de „laborator european*" sau de „*expert european"*.

Dezbaterile au fost organizate pe *trei ateliere*, primul privind *gestionarea locului crimei*, cel de-al doilea privind *normele tehnice, statutul laboratoarelor şi al experţilor*, cel de-al treilea privind *integrarea (administrarea) probei ştiinţifice în procedurile penale*.

Atelierul I a reunit reprezentanţi ai structurilor de poliţie, institutelor de criminalistică şi procurori din statele europene care au dezbătut *problematica gestionării locului (scenei) crimei*.[7]

S-a concluzionat că sintagma „*locul crimei"* nu trebuie înţeleasă *ad litteram*, întrucât în multe state termenul de "crimă" nu include şi delictele. Prin *"crimă"* trebuie să înţelegem, în acest context, noţiunea generală de infracţiune. Totodată, activităţile desfăşurate de autorităţile abilitate la locul crimei acoperă o paletă largă, de la investigaţii, la strângerea de probe, ambalarea şi transportul acestora. Tematica atelierului are în vedere *managementul scenei crimei*, formulare ce cuprinde o varietate de infracţiuni şi presupune strângerea de dovezi.

Unele categorii de infracţiuni presupun folosirea unor *dispozitive specializate*, precum utilizarea unor detectoare de metale în cazul furturilor din siturile arheologice. Acest tip de infracţiune reprezintă un nou gen de

[7] Atelierul privind managementul locului faptei a fost moderat de Jan de Kinder, vicepreşedinte al Reţelei Europene a Institutelor de Ştiinţe Forensic, ENFSI, Belgia.

activitate criminală contra patrimoniului cultural european sau internaţional. Specificul acestui tip de infracţiuni implică necesitatea furnizării unei expertize obiective, de înaltă calificare.

În *Finlanda,* specificul ţării este o densitate mică a locuitorilor pe unitate de suprafaţă, ceea ce înseamnă că adesea trebuie parcurse distanţe mari pentru a ajunge la locul crimei. Totodată, forţele de poliţie sunt reduse din punct de vedere numeric ceea ce implică necesitatea unei alocări atente a resurselor. Acest specific ridică numeroase întrebări legate de *limitele investigaţiei la locul crimei şi de resursele alocate cercetării.* În prezent, aproximativ 70% dintre investigaţiile la locul crimei sunt efectuate de poliţişti în uniformă, care sunt capabili să respecte procedurile de bază. Numai în cazul unor infracţiuni grave, precum incendiile, se apelează la experţi din cei 140 disponibili la nivel naţional. Astfel, aspectele criminalistice legate de investigarea locului crimei ar trebui să facă parte din pregătirea profesională a oricărui poliţist. Echipajele de poliţişti în uniformă ar trebui să poată efectua investigaţiile de bază la locul crimei.

O problemă importantă de discutat este şi cea a *autorităţii care decide* utilizarea unor probe criminalistice. În *Franţa* decizia de utilizare a probelor criminalistice aparţine unor *ofiţeri specializaţi* în investigaţia la locul crimei şi autorităţilor judiciare.

În *Luxemburg* există o situaţie similară cu cea din Franţa, decizia de utilizare a probelor criminalistice fiind luată pe baza unui raport întocmit de *ofiţerii care investighează locul crimei*. Aceştia întocmesc un raport în care sunt prezentate probele colectate, *magistraţii* fiind apoi cei care iau decizia finală privind care anume dintre aceste probe vor fi analizate mai departe. Excepţia o constituie cazurile unor infracţiuni uşoare, în care decizia aparţine ofiţerilor investigatori.[8]

În sistemul judiciar din *România* strângerea probelor este în sarcina *ofiţerilor investigatori, sub supravegherea procurorului*. Pentru ilustrare este expus exemplul cercetării locului faptei, descoperirii şi ridicării probelor materiale, precum şi acţiunea de cooperare judiciară internaţională, în cazul recuperării unui artefact foarte important pentru Patrimoniului Cultural Naţional, acţiune desfăşurată împreună cu structurile specializate ale Poliţiei Naţionale Franceze, cu ocazia expoziţiei bienale a anticarilor organizate la Paris, în anul 2006. Pentru stabilirea originii şi autenticităţii artefactului, expertiza tehnică judiciară a fost efectuată de experţi din cadrul Centrului de Cercetare şi Restaurare a Muzeelor din Franţa, Louvre, ceea ce reprezintă un exemplu ilustrativ de cooperare europeană în materie de expertiză judiciară. Rezultă necesitatea includerii aspectelor legate de cercetarea locului crimei în pregătirea profesională de bază a poliţiştilor.[9]

În *Finlanda* etapa strângerii dovezilor este condusă de autorităţile poliţieneşti, acestea doar informându-l pe procuror, iar decizia de trimitere în judecată aparţine procurorului. Se aplică principiul evaluării libere a probelor, iar analiza acestora depinde de comunicarea dintre ofiţerii investigatori şi laboratorul criminalistic. În sistemul judiciar din *Olanda*, Poliţia este cea care strânge dovezile şi decide cu privire la analiza acestora. În cazul probelor ADN, Poliţia are nevoie de acordul procurorului, iar în cazurile mai grave este consultat şi Institutul olandez de criminalistică. Cercetarea locului crimei este considerată o profesie în sine, fiind necesară o pregătire specifică. În prezent, în sistemul judiciar finlandez acest rol este îndeplinit în principal de ofiţeri de poliţie, care au absolvit un program de pregătire de 25 de săptămâni. Experţii care lucrează în laborator nu pot fi făcuţi responsabili cu cercetarea la locul crimei. Există aproximativ 25-30 de cazuri pe an în care este necesară prezenţa unui expert de laborator, cum este de exemplu cazul unor infracţiuni care implică droguri de mare risc. Se consideră că *nu există compatibilitate* între rolul de strângere a probelor de la locul crimei şi funcţia de analiză a acestora[10].

În *Polonia* există experţi criminalişti care participă în calitate de *consultanţi* la strângerea probelor de la locul faptei. Un rol similar a fost remarcat şi în *Olanda* unde există, de asemenea, consultanţi dar poliţiştii rămân „stăpânii locului crimei." În *Danemarca*, cazurile în care se apelează la experţi din mediul privat sunt destul de rare, acestea fiind adeseori cazurile de incendii. Experţii olandezi nu se deplasează la locul faptei, dar există o echipă specială care cercetează *scena crimei*, în cazurile în care este necesar, se poate apela la un expert pe domeniul respectiv, de exemplu ADN.

În *Luxemburg*, ofiţerii de poliţie sunt cei care strâng probele însă, în unele cazuri, probele pot fi culese şi de către reprezentanţi ai instanţelor, pe baza unui mandat.

Este prezentată comparativ situaţia sistemului românesc unde există şi inspectorate specializate care se ocupă cu cercetarea accidentelor la locul de muncă sau a accidentelor aviatice, iar specialiştii lor participă la cazurile complexe din aceste domenii cum ar fi accidentele de avion.

În *Olanda* în unele cazuri, în etapa de strângere a probelor pot participa reprezentanţi ai Institutului Criminalistic Olandez, care fac parte dintr-o echipă specială ce îndeplineşte aceste atribuţii. În sistemul judiciar

---

[8] L. Schuler, expert, Luxembourg.

[9] Prof. dr. Aug. Lazăr, procuror general adj., Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Alba Iulia, România, *„Expunerea cadrului legal şi a regulilor tactice de investigare a scenei crimei în sistemul judiciar român."*

[10] Prof. dr. K. Himberg, Director The Crime Laboratory of the National Bureau of Investigation, Finlanda, „*Presentation of the main scientific progress made in proof in criminal cases."*.

din *Polonia* se prezintă cazul unui ofiţer de poliţie pensionat, care participă la strângerea probelor în calitate de funcţionar public. În *Danemarca* în cazurile grave, sunt implicaţi atât reprezentanţi ai poliţiei locale cât şi ai procuraturii, care examinează împreună modalitatea de analiză a probelor. Locul crimei este închis pentru persoanele din afara echipei de investigaţie. Martorii sau alte persoane nu au acces în acea locaţie.

Sistemul judiciar din *Franţa* presupune existenţa unui judecător de instrucţie care decide în aspecte precum solicitarea unei contraexpertize. Totodată, există rolul de *coordonator* criminalistic al strângerii de probe la locul faptei. Acesta furnizează *consultanţă* organelor poliţiei judiciare cu privire la aspecte precum raportul cost/beneficii în strângerea de probe. Coordonatorii pot asigura şi legătura tehnică între mai multe cazuri în care pot apărea elemente comune. Aceştia au un rol important datorită complexităţii cercetării la locul faptei, asigurând repartizarea rolurilor experţilor. Atunci când se efectuează cercetarea locului faptei, pot participa şi martori asistenţi. De asemenea există un număr de proceduri la care participă şi părţile în cauză. Spre exemplu, persoana suspectată trebuie să semneze raportul cuprinzând rezultatele investigaţiei, alături de 2 martori. Investigatorii care acţionează trebuie să fie imparţiali. Fiecare instituţie implicată, atât Jandarmeria cât şi celelalte structuri de poliţie au proprii coordonatori ai activităţilor de la locul faptei[11]

În sistemul judiciar din *România*, procurorul este cel care are rolul de coordonator al unei anchete complexe, precum şi în cazul faptelor care îi atrag competenţa materială, spre exemplu în cazurile infracţiunilor contra vieţii persoanei. Asemănător sistemului judiciar francez, în cazul unor anchete complexe în care se apelează la un nivel ridicat de expertiză, este necesară şi o coordonare din punct de vedere tehnic, criminalistic, a cercetării locului faptei, prin implicarea Institutului Criminalistic al Inspectoratului General al Poliţiei Române. Dacă organele judiciare au îndoieli cu privire la exactitatea concluziilor raportului de expertiză, dispun efectuarea unei noi expertize, procedeu probator similar contra-expertizei din sistemul francez. Noile orizonturi ale investigaţiei criminalistice impun descoperirea, conservarea şi examinarea microurmelor rămase la locul faptei. Calitatea concluziilor este condiţionată în măsură esenţială de conservarea urmelor în câmpul infracţional[12].

Experţii francezi au relevat că trebuie asigurată integritatea locului faptei, întrucât prezenţa prea multor persoane poate afecta negativ capacitatea probatorie. Astfel, în *Franţa* este sancţionată interferenţa neregulamentară în activităţile de la locul crimei. Orice prezenţă care nu este necesară la locul crimei ridică un risc, fie de distrugere a unor probe, fie de contaminare

Se prezintă cazul detonării unei bombe în Helsinki, faptă comisă de către un tânăr, ocazie în care a fost dificilă asigurarea integrităţii probelor de la faţa locului datorită mediatizării excesive a cazului. Prin natura incidentului, foarte multe persoane au dorit să vadă locul crimei, ceea ce a ridicat numeroase probleme, un poliţist fiind nevoit să interzică chiar accesul ministrului de interne în locul respectiv. În *Finlanda* aceste aspecte nu sunt reglementate la nivel legislativ.[13]

În *Danemarca*, similar Finlandei, nu este reglementată la nivel legislativ problema accesului la locul faptei. Acest aspect cade în responsabilitatea Poliţiei care decide cui îi este permis accesul.[14]

Experţii francezi au relevat din practica organelor judiciare franceze, metoda instalării la locul faptei a unui coridor de protecţie care oferă o barieră fizică de protecţie a scenei crimei.

Datorită diversităţii reglementărilor interne în ceea ce priveşte protecţia locului crimei, este *recomandabilă adoptarea unui protocol la nivel european* în materie, care să stabilească standarde comune. În practica judiciară din *România* există o metodologie investigativă care prevede că primii reprezentanţi ai organelor judiciare care ajung la locul faptei sunt responsabili cu protecţia acestuia, prin luarea unor măsuri de ordine. Este importantă existenţa unei metodologii care să reglementeze gestionarea locului crimei.

Alţi experţi au relevat exemplul manifestaţiilor violente, caz în care este dificil de delimitat şi de protejat locul infracţiunii. Datorită contactului acestora cu locul faptei, în multe legislaţii se iau mostre de ADN de la ofiţerii de poliţie pentru a putea diferenţia aceste probe biologice de celelalte găsite la locul faptei.

În sistemul judiciar din *Danemarca* nu există un protocol în materia protecţiei locului faptei, fiind preferată varianta stabilirii unor bune practici comune şi a unor linii generale de orientare, decât a unui protocol rigid[15].

Într-o altă opinie excluderea ADN-ului şi probelor biologice ale investigatorilor dintre probele strânse de la locul crimei poate duce la eliminarea din câmpul cercetării a unor posibili infractori întrucât se poate

---

[11] G. Le Magnen, Direction Centrale de la Police Judiciaire Sous Direction de la Police Technique et Scientifique, Service Central D'identité Judiciaire, France.

[12]Prof. dr. Aug. Lazăr, Procuror general adj., Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Alba Iulia, România, *„Expunerea cadrului legal şi a regulilor tactice de investigare a scenei crimei în sistemul judiciar român”.*

[13] Prof. dr. K. Himberg, Director The Crime Laboratory of the National Bureau of Investigation, Finlanda. *„Presentation of the main scientific progress made in proof in criminal cases.”.*

[14] R. Thomassen, expert, Danemark.

[15] Idem.

întâmpla ca infractorii să fie chiar din rândul investigatorilor. Dacă nu sunt eliminate, probele biologice ale investigatorilor pot genera costuri financiare şi de muncă suplimentare inutile

Problema *calităţii probelor şi a trasabilităţii* acestora, presupune abordarea aspectelor privind standardele şi reglementările naţionale în cazul probelor materiale şi biologice, nivelul reglementării legislative sau regulamentele interne. S-a remarcat că în practică, adesea se aplică regulile de bun simţ, pentru protecţia integrităţii probelor biologice.

În *Belgia* s-au elaborat proceduri speciale de prelevare şi ambalare a probelor. Practica judiciară a consacrat principiul potrivit căruia "poţi să iei ce vrei, atât timp cât serveşte la aflarea adevărului". Probele prelevate de la locul crimei vizează în special identificarea persoanelor, iar procedurile de prelevare a probelor biologice sunt prevăzute la nivel legislativ[16].

În sistemul judiciar din *România*, în procedurile de examinare a probelor sunt implicate următoarele instituţii: Institutul de Criminalistică al Inspectoratului General al Poliţiei Române, Institutul Medico - Legal şi Institutul de Criminalistică din cadrul Ministerului de Justiţie. Institutul de Criminalistică a stabilit o metodologie de prelevare a datelor, fiind utilizate standardele ISO care trebuie respectate de ofiţerii de poliţie în momentul în care colectează probe. Standardele ISO 17025 sunt utilizate de laboratoare, iar cele ISO 17020 sunt aplicabile locului crimei[17].

În *Finlanda*, la nivel legislativ nu sunt precizate procedurile ce trebuie urmate în colectarea şi gestionarea probelor, ci este statuat doar rolul Institutului de Criminalistică în calitatea sa de furnizor de expertiză. Există un manual utilizat de unităţile de cercetare la locul faptei, precum şi proceduri de remediere a erorilor. Nu este agreată utilizarea unor protocoale, întrucât acestea pot deveni limitative. Esenţa succesului în această activitate nu stă în reglementări, ci în oameni, în competenţa şi pregătirea lor profesională, precum şi punerea la dispoziţie a unor resurse financiare.

La nivel naţional, există 24 de echipe pentru cercetarea locului faptei. Totodată, structurile de poliţie finlandeze trec printr-un amplu proces de reorganizare, ceea ce înseamnă că din anul 2009 *fiecare structură locală de poliţie va avea o unitate de cercetare* a locului faptei. Fiecare dintre cele 24 de echipe existente la nivel naţional are propriile manuale de proceduri pentru asigurarea calităţii, aplicabile la nivel intern. Aceste manuale nu reprezintă totuşi o reglementare a colectării de probe la locul crime. În prezent în Finlanda se evaluează dacă activitatea la locul crimei ar trebui reglementată conform standardelor ISO 17020.[18]

La nivel european, se remarcă tendinţa de *acreditare a echipelor* care efectuează cercetări la locul crimei.

În sistemul judiciar din *Danemarca*, există diverse infracţiuni în cazul cărora legea permite prelevarea probelor biologice. În cazul unui refuz, din partea persoanelor este responsabilitatea criminalistului să asigure recoltarea acestora. Prevederi similare există şi în *Franţa* şi în *Marea Britanie*. La sfârşitul cercetării locului faptei este redactat un raport în care este precizat ce probe au fost colectate şi din ce loc.

În *Olanda* există o metodologie şi standarde de colectare şi gestionare a probelor, în funcţie de tipul acestora. În *Polonia* există mai multe instrucţiuni şi proceduri care reglementează desfăşurarea investigaţiilor, precum şi activitatea ofiţerilor criminalişti la locul faptei.

Experţii din *Franţa* au remarcat că aplicarea protocoalelor care reglementează activităţile desfăşurate la locul crimei trebuie să fie una flexibilă, şi nu rigidă, astfel încât să permită şi aplicarea normelor de bun simţ.

Alţi experţi au observat reglementarea *colectării de probe biologice* de la persoane conform anumitor reguli. Astfel, în unele ţări este necesar ca infracţiunea de care este suspectată persoana căreia i se recoltează probe să fie pasibilă de pedeapsa cu închisoarea până la 18 luni pentru a-i preleva o probă de salivă. În cazul în care persoana respectivă se opune, în Danemarca este permisă prelevarea probelor prin utilizarea forţei, în timp ce în Polonia, această sarcină cade în responsabilitatea ofiţerilor de poliţie.

Conform sistemului judiciar din *Franţa*, persoana care refuză recoltarea probelor biologice poate fi urmărită penal. În *Belgia*, legea prevede că, în anumite cazuri, persoanele sunt obligate să furnizeze probe biologice, iar în Luxemburg poate fi utilizată forţa pentru obţinerea probelor biologice: salivă, fire de păr, sânge.

În *Marea Britanie* a fost adoptat *Coercitive Means Act,* care reglementează utilizarea mijloacelor coercitive în obţinerea de probe. În această reglementare se prevedere obligativitatea furnizării de probe ADN pentru persoanele suspecte de a fi comis o faptă pasibilă cu o pedeapsă cu închisoarea de cel puţin 6 luni. În practică, această reglementare exclude cazurile cele mai puţin grave, de furt, însă se aplică infracţiunii de conducere sub influenţa băuturilor alcoolice.

---

[16] V. De Cloet, Directeur, Direction de la Police Technique et Scientifique, Police Judiciare Federale, Bruxelles.

[17] M. Foitoş, Procuror şef al Biroului de criminalistică din cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, România, „*Expunerea procedurilor aplicate în sistemul judiciar român."*

[18] Prof. dr. K. Himberg, Director The Crime Laboratory of the National Bureau of Investigation, Finlanda, „*Presentation of the main scientific progress made in proof in criminal cases"*

În sistemul judiciar din *Olanda*, dacă persoana este cooperantă, poate alege dacă să furnizeze o probă de salivă, de sânge sau fire de păr, precum şi dacă recoltarea probelor să fie efectuată de către un ofiţer de poliţie sau de către un cadru medical. Dacă persoana refuză, judecătorul poate emite un ordin prin care să o oblige să furnizeze proba biologică respectivă. În acest caz, persoana poate, încă, alege dacă recoltarea probelor să fie efectuată de către un ofiţer de poliţie sau de către un cadru medical.

În *Franţa* ambalarea probelor este realizată de către ofiţerii de poliţie şi personalul tehnic, în conformitate cu regulile practice existente. Există un *Centru pentru păstrarea probelor ADN*, care este aflat în subordinea Jandarmeriei şi se află lângă Paris, probele ADN fiind păstrate în unităţi de refrigerare.

În *Luxemburg* fiecare probă are un cod de bare, care permite trasabilitatea acestora. Un Departament central pentru Investigaţii Criminale, precum şi structuri regionale gestionează colectarea şi păstrarea probelor. Este necesară asigurarea unui spaţiu mai mare de stocare şi a unor "frigidere" adecvate. În cazul unor infracţiuni grave, ofiţerul de poliţie este cel care transportă probele la laborator, iar în cazul unor infracţiuni mai puţin grave, probele sunt transportate prin poştă. În *Luxemburg* nu există un laborator care să efectueze analize asupra probelor ceea ce înseamnă că acestea trebuie trimise în străinătate.[19]

Problema spaţiului de stocare este amintită şi de reprezentanţii Belgiei şi Franţei.

În *Finlanda,* datorită particularităţilor acestei ţări, densitatea mică de locuitori pe unitatea de suprafaţă şi existenţa unui singur laborator criminalistic în apropiere de Helsinki, pentru transportul probelor biologice sunt utilizate serviciile poştei obişnuite. În acest scop, a fost închiriată o căsuţă poştală pe un nume fictiv, asigurându-se astfel transportul probelor biologice sub forma unor pachete obişnuite. Singura excepţie o constituie pachetele cu probe ADN care sunt transportate în nişte recipiente standard de culoare galbenă.

În *Polonia* legea prevede utilizarea serviciilor de poştă ale Poliţiei pentru transportarea probelor biologice. Există reglementări speciale în ceea ce priveşte transportul probelor ADN, care trebuie păstrate în recipiente speciale. În cazul unor aspecte de natură să afecteze integritatea probei, spre exemplu ruperea sigiliului de la recipientul de păstrare a acesteia, laboratorul criminalistic decide dacă aceasta mai poate fi utilizată[20].

Alţi experţi au remarcat că practicile laboratoarelor criminalistice influenţează decisiv modul de gestionare a probelor ştiinţifice. Astfel, trebuie avute în vedere nu numai reglementările formale existente, ci şi aspectele derivate din practica de expertiză. Laboratoarele trebuie să păstreze un echilibru între respectarea regulilor şi atingerea unor rezultate eficiente, respectiv analiza probelor. În anumite probleme ele trebuie să dea dovadă de flexibilitate.

Dezbaterile celui de-*al II-lea atelier* au relevat împrejurarea că *sistemul de analiză* diferă de la o ţară la alta, *autorităţile de analiză a probelor* fiind *laboratoare de stat* ori *institute publice* cu puternice conotaţii comerciale, *institute în întregime private sau experţi din mediul privat.*

În *Belgia* toate probele prelevate sunt analizate şi colectate la nivelul unor structuri independente la nivelul unei structuri centrale care depinde de Poliţia Federală. Institutul Belgian de Criminalistică, în cadrul căruia se păstrează şi *bazele de date naţionale*, este una dintre cele mai importante instituţii de analiză a probelor din Belgia. Atunci când este necesară consultarea unor experţi se apelează fie la domeniul academic, fie la institute private, ori la laboratoare specializate, cum ar fi cel din cadrul Academiei Militare Regale în domeniul explozivilor.

În *Suedia* analizele probelor sunt efectuate la mai multe niveluri, atât în structuri locale cât şi centrale. Astfel, la nivelul Poliţiei există mai multe laboratoare de mici dimensiuni în cadrul cărora se efectuează analize specifice, precum compararea amprentelor digitale. În cazul în care probele nu pot fi analizate la nivel local, se caută soluţii alternative, apelându-se fie la structurile existente la nivel regional fie la experţi externi.

În *Germania,* în general, analiza probelor se face în cadrul laboratoarelor proprii ale Poliţiei. În măsura în care este necesar, se apelează la experţi din exterior sau din cadrul celorlalte structuri ale Poliţiei. La nivelul landurilor, există atât laboratoare cât şi institute importante care participă la analiza probelor ştiinţifice. La nivelul Brundeskriminalamt - BKA există un grup de experţi distinct, care nu face parte din laboratorul criminalistic central[21].

Deşi, în ultimii ani, utilizarea probelor ADN a devenit tot mai răspândită, acest tip de probe nu trebuie sa le excludă pe celelalte, care au propria lor relevanţă.

Acreditarea laboratoarelor şi institutelor furnizoare de servicii de expertiză reprezintă o garanţie a calităţii acestora.

Pentru a putea delimita *statutul expertului*, trebuie stabilită mai întâi o definiţie comună a *expertului*, întrucât criteriile ce trebuie îndeplinite pentru obţinerea acestui statut diferă de la un sistem de drept la altul. În

---

[19]L. Schuler, expert, Luxembourg.

[20] P. Rybicki, Director, Central Forensic Laboratory of the Police, Warsaw, Poland.

[21] R. Hannich, prosecutor in the Supreme Court of Karlsruhe, Germany.

unele ţări, statutul de expert este *definit la nivel legislativ*, în timp ce în altele acesta este determinat de *apartenenţa la o categorie profesională* sau la o *instituţie specializată*. Totodată, există posibilitatea utilizării serviciilor unor persoane calificate şi nu neapărat ale unor experţi. În *Franţa*, în cazul identificărilor pe baza amprentelor genetice trebuie ca expertul să fie nu numai înscris pe o *listă oficială*, dar să aibă şi *acreditarea* unei comisii special abilitate în acest sens. Astfel, în *Franţa*, experţii sunt înscrişi pe o listă oficială şi organizaţi pe categorii detaliate.

Statele europene se diferenţiază din punct de vedere al *modalităţii de acordare a statului de expert* într-un anumit domeniu. Acesta poate fi acordat fie de către o instituţie independentă, fie prin recunoaşterea de către autorităţile judiciare, fie prin îndeplinirea unor criterii sau prin înscrierea pe o listă oficială.

În *Letonia* există două categorii de experţi. Conform legii penale, un expert este o persoană care deţine cunoştinţe specializate într-un domeniu, iar conform altei proceduri, un expert este o persoană care trece o serie de teste date de o Comisie formată din reprezentanţi ai Ministerului Public, Ministerului de Justiţie, Ministerului de Interne, Poliţiei, directorii laboratoarelor poliţiei şi persoane care deţin la rândul lor calitatea de experţi în domeniul respectiv.

În alte state există sisteme după care are loc reevaluarea experţilor la fiecare 6 ani, nefiind necesar un număr minim de ani de practică.

În *Germania* există liste de experţi, dar acestea sunt informale şi sunt create la nivel local. În domeniul civil există o listă de experţi alcătuită de Camera de Comerţ şi Industrie. În această ţară nu există, ca în *Marea Britanie*, consilii speciale pentru acreditarea experţilor sau norme profesionale foarte stricte.

În *Marea Britanie,* de nouă ani, există o listă a experţilor acreditaţi pentru a furniza servicii de expertiză Poliţiei. Există 26 de domenii pentru care experţii pot fi înscrişi pe listă, precum ADN, analiza fibrelor etc. Odată înscrişi pe listă, nu există limite geografice pentru acei experţi.

După alte opinii stabilirea unor criterii comune de acreditare a experţilor trebuie corelată cu standardele educaţionale pe care aceştia trebuie să le îndeplinească. Se poate vorbi astfel de o *triplă acreditare*: a laboratoarelor, a procedurilor utilizate şi una individuală, a experţilor.

O temă de reflecţie o poate constitui includerea *formării judiciare a experţilor* în pregătirea lor profesională, astfel încât aceştia să cunoască locul şi rolul expertizei în cadrul procesului penal. Pregătirea profesională poate fi organizată pe două direcţii: una generală, referitoare *la regulile generale de desfăşurare a procedurilor penale* şi una *specializată*, pe *domeniul de expertiză*. În mod similar, *evaluarea experţilor* ar trebui să vizeze cele două dimensiuni.

Crearea unui *statut de expert european* implică definirea unor *criterii* de stabilire a acestuia. Dacă un expert trebuie să furnizeze expertiză în faţa unui tribunal dintr-o altă ţară, după alte proceduri, pot apărea probleme. Astfel, a fost prezentat cazul unui omor comis în Slovacia, cauză în care a fost folosit un expert german în balistică. În urma acestei experienţe, expertul a declarat că nu doreşte să mai participe la o asemenea procedură, datorită diferenţelor de metodă dintre cele două sisteme naţionale. Într-un alt caz, expertul străin chemat să furnizeze servicii a fost mai întâi supus unui adevărat interogatoriu cu privire la metodele şi identitatea sa.

În *Franţa* nu este reglementat statutul de expert judiciar, acest statut fiind apreciat de la caz la caz, în funcţie de domeniul de specialitate. Elementele comune sunt regulile de morală şi independenţă ce trebuie respectate. Listele cu experţi judiciari sunt afişate la sediul fiecărei curţi de justiţie, iar lista naţională este disponibilă pe site-ul Curţii de Casaţie

Din dezbateri rezultă existenţa a *două perspective*, una care accentuează privilegierea experţilor din ţara în care au loc procedurile, iar alta pentru care nu există o condiţionalitate dată de naţionalitate, întrucât ştiinţa este aceeaşi peste tot. Ar trebui definit un *standard minim* care trebuie îndeplinit de experţi pentru a putea oferi garanţia unei expertize de calitate. ENFSI, deşi reprezintă doar laboratoarele naţionale, ar putea întocmi o evaluare a resurselor existente la nivel european în domeniul criminalistic. S-a observat că prin caracterul său asociativ, ENFSI ar putea reprezenta în viitor o sursă pentru cazurile în care este necesară participarea unor experţi străini. O asemenea modalitate de cooperare ar trebui armonizată cu reglementările naţionale, fiind ridicate probleme legate de recunoaşterea experţilor, precum şi de credibilitatea acestora.

Trebuie folosite mecanismele existente şi trebuie evitată dublarea acestora prin crearea de noi organisme. De asemenea, ar trebui să existe o structură sau o autoritate care să consilieze magistraţii cu privire la cea mai bună abordare în cazurilor în care este necesară utilizarea unor servicii de expertiză.

Dezbaterile celui de-*al III-lea atelier* au avut ca temă *probaţiunea în cadrul procesului penal* care este realizată din perspectiva următoarelor aspecte:

a) *Admisibilitatea probelor ştiinţifice* în cadrul procesului penal. A fost administrat un chestionar pe această temă, în urma căruia s-a concluzionat că există puţine dezbateri la nivelul ţărilor participante, acest aspect fiind lăsat de obicei la latitudinea magistraţilor.

b) *Evaluarea valorii probelor*. În urma consultării experţilor a rezultat că în general această evaluare este una liberă.

c) Problema *independenţei expertului*.

d) Disponibilitatea serviciului de expertiză, dacă apărarea are un *acces* la fel de facil ca şi acuzarea la expertiza ştiinţifică, respectiv problema accesului echitabil.

e) Posibilitatea creării unui *statut european al expertului*.

f) Utilitatea practică a *schimburilor internaţionale de expertiză*.

În ceea ce priveşte *problema independenţei experţilor*, trebuie avută în vedere existenţa unor reguli diferite în etapa anchetei şi în etapa de judecată. Acest aspect apare cu precădere în cazurile în care, datorită caracterului specific al domeniului abordat (exemplul accidentelor de avion din Franţa), numărul de experţi este limitat sau atunci când expertul activează în acelaşi domeniu profesional ca şi subiecţii procesului penal. Ipoteza lansată de un judecător de instrucţie din *Franţa* este aceea că problema independenţei experţilor poate fi specifică sistemului de drept francez, datorită caracterului inchizitorial al acestuia. Independenţa experţilor poate fi legată şi de formarea profesională a acestora.

În *Olanda* se încearcă definirea unor criterii care trebuie respectate de experţi pentru a fi recunoscuţi ca atare. Totodată, justiţia penală trebuie să ofere posibilitatea furnizării de contraexpertiză. Mai mult, trebuie definite norme la nivel european în acest sens.

La nivel naţional, sistemul este organizat în mod diferit. În unele ţări laboratorul de analiză şi institutele ştiinţifice se află sub autoritatea Ministerului Justiţiei, în timp ce în altele este subordonat Poliţiei. Trebuie avut în vedere modul în care se realizează această subordonare. În cele mai multe cazuri aceasta este doar financiară, fără a fi influenţată expertiza furnizată.

Opinia unui judecător din *Olanda* este aceea că institutele private nu sunt viabile întrucât nu oferă garanţia independenţei. Se încearcă încheierea unui contract deontologic care să rezolve această problemă. Judecătorii sunt generalişti, ei nu au posibilitatea să evalueze expertiza furnizată de specialişti. Existenţa unui organism profesional care să definească norme comune ar putea furniza garanţiile necesare. În *Olanda*, se încearcă implementarea unui sistem care să asigure independenţa experţilor, nu numai în domeniul tehnic sau ştiinţific, dar care să implice, în cazurile unor infracţiuni grave, şi participarea unor psihologi şi psihiatri. Totodată, în această ţară există deja un sistem nu neapărat de schimb, ci de colaborare internaţională în aceea ce priveşte furnizarea de expertiză.

În *legislaţia germană*, judecătorul trebuie să controleze activitatea expertului şi să expună motivele ştiinţifice în cadrul deciziei sale. Problema calităţii expertizei furnizate este relevantă cu atât mai mult în cazul domeniul psihiatric, datorită numeroaselor şcoli de gândire existente

În *Marea Britanie*, sistemul judiciar este unul adversarial. Independenţa experţilor trebuie să ţină de obiectivitatea ştiinţei. Există o listă cu experţi recunoscuţi, iar înregistrarea pe această listă costă 200 de lire. Se poate vorbi de o adevărată piaţă de furnizare a acestui tip de servicii, fiind necesară supravegherea contractelor încheiate. Este responsabilitatea autorităţilor care apelează la experţi să asigure respectarea regulilor. În *Marea Britanie* există câteva mii de experţi înregistraţi pe baza experienţei şi dosarului profesional. Analiza independenţei expertului trebuie raportată în permanenţă la controlul exercitat de către judecător şi la dosarul de caz în ansamblul său. În cazul sistemelor inchizitoriale, întregul dosar este coordonat de judecătorul de instrucţie, însă pot apărea dezechilibre cauzate de accesul părţilor la expertiză.[22]

În *Austria*, costurile legate de expertiză sunt reţinute în sarcina condamnatului fără însă a ajunge la sume foarte costisitoare. Întrucât este un stat de dimensiuni reduse, se *apelează adesea la experţi din Germania* pe baza liberei aprecieri a judecătorului, fără a exista limitări legate de caracterul public/privat al institutului care furnizează expertiza.

În *Luxemburg,* legislaţia prevede că se poate apela la experţi străini în măsura în care aceştia sunt recunoscuţi în statul de provenienţă. Este importantă comunicarea dintre expert şi judecător, utilizarea unui limbaj de specialitate adecvat.

În cadrul *sistemului de drept francez*, raportul expertului poate fi supus examinării altui expert, fiind astfel furnizată o nouă garanţie a corectitudinii acestuia.

Dezbaterea a vizat, de asemenea, aspecte legate de *limitele financiare şi bugetare ale accesului apărării la serviciile de expertiză.* Utilizarea probelor ştiinţifice în cazurile mai puţin grave implică costuri foarte ridicate. Un alt element care trebuie avut în vedere este utilizarea expertizei unor institute publice, în condiţiile în care cheltuielile sunt mai mici decât cele ale institutelor private.

În *Franţa,* cheltuielile efectuate cu expertizele sunt determinate în special de dimensiunile bugetului Ministerului Justiţiei. Cu toate acestea, în cazurile importante pot fi alocate fonduri chiar dacă acestea nu au fost prevăzute iniţial. Elementele de cost pot fi considerate şi un aspect dinamic, pozitiv, din perspectiva reducerii acestora datorită concurenţei. Utilizarea sistematică a mijloacelor tehnice, în sensul facilitării dezvoltării anchetei implică şi necesitatea stabilirii unor *limite etice* şi *normative*. Analiza ADN are costuri relativ reduse, prin comparaţie cu mijloacele clasice de anchetă cum sunt interceptările telefonice etc. Mai mult, odată cu avansul

[22] E. Downham, expert, United Kingdom.

tehnologic, costurile s-au redus considerabil, acest tip de analiză începând să fie utilizat pe scară largă şi în cazurile mai puţin grave. Elementele de cost generate de utilizarea experţilor trebuie apreciate de judecător prin raportare la utilitatea acestora în contextul dosarului cazului. Există şi riscul multiplicării mijloacelor folosite pentru a acoperi toate posibilităţile tehnice. Trebuie găsită o *limită* între "a nu face nimic" şi „a face totul", întrucât „a face totul" este prea costisitor. Judecătorul este manifestarea adevărului, motiv pentru care acesta poate hotărî utilizarea oricăror probe ştiinţifice atât timp cât acestea contribuie la aflarea adevărului.

În sistemul judiciar din *Marea Britanie*, sub egida Home Office (Ministerului de Interne), a fost creat rolul de „*Forensic Regulator*", ca urmare a privatizării pieţei de furnizare a acestui tip de servicii de expertiză. „*Forensic Regulator*" este implicat atât în încurajarea dezvoltării unor noi metode de analiză a probelor ştiinţifice, cât şi în reglementarea metodelor existente. Sub egida acestei autorităţi de reglementare funcţionează mai multe grupuri de lucru la nivel de experţi organizate pe domenii, spre exemplu A.D.N. etc. Noile descoperiri sau mecanisme de analiză a probelor ştiinţifice presupun nu numai considerente de natură tehnică, ci implică şi aspecte morale, etice, cum ar fi cele legate de identitatea persoanei. Autoritatea *consiliază magistraţii* în ceea ce priveşte utilizarea serviciilor de expertiză şi fixează normele care reglementează furnizarea acestui tip de servicii. Chiar dacă vorbim de o *piaţă concurenţială a serviciilor de expertiză* în Regatul Unit, aproape 90% din aceasta este reprezentată de analizele ADN.

În *Olanda* problema calităţii expertizei este o prioritate. Este de dorit crearea unui rol similar celui al Regulatorului din Regatul Unit, posibil prin crearea unui Comitet independent cu funcţii asemănătoare.

Un magistrat din *Franţa* a prezentat un caz în care au fost furnizate probe obţinute prin noi mijloace tehnice din domeniul olfactiv, care au permis identificarea persoanelor implicate. Considerând că aceste probe, care reprezentau singurele argumente ale acuzării, sunt neconvingătoare, judecătorul le-a refuzat.

Utilizarea mijloacelor tehnice trebuie să aibă în vedere respectarea libertăţii şi legitimităţii (exemplul identificării genetice care trebuie să protejeze drepturile omului). Ideea a fost reluată şi de un expert din Olanda care arată că în această ţara sa a fost adoptată şi o lege pe această temă.

În *Plenara Conferinţei* din 16 octombrie 2008 s-au expus concluziile atelierelor de lucru.

Discuţiile *atelierului I* au vizat probele ştiinţifice, decizia de utilizare a lor şi diversele practici utilizate în statele membre pentru colectarea acestora.[23]. În dezbaterile atelierului au fost evidenţiate mai multe sensuri ale *sintagmei "locul crimei",* în cele din urmă fiind utilizat un sens larg al acesteia.

Un aspect important adus în discuţie a fost stabilirea *autorităţii care ia decizie cu privire la utilizarea probelor ştiinţifice.* La nivelul statelor membre există mai multe sisteme: decizia poate aparţine fie anchetatorilor sub controlul sau coordonarea autorităţii judiciare, fie autorităţii judiciare. O caracteristică comună statelor europene este *diferenţierea* dintre autoritatea care ia decizia cu privire la utilizarea probelor ştiinţifice şi *autoritatea care decide cu privire la analiza* acestora. *Colectarea probelor* este realizată de echipa de anchetatori, aceasta fiind sprijinită, atunci când este cazul, de experţi specializaţi în anumite domenii. Astfel, în cazul infracţiunilor care implică utilizarea armelor de foc poate fi necesară prezenţa unui expert în balistică.

În general, este interzisă *prezenţa suspectului, a victimei sau a martorilor la locul crimei*, atunci când se colectează dovezile însă, în anumite ţări, se admite prezenţa suspectului în etapa de colectare a probelor, acestuia prezentându-i-se probele găsite. Totodată, în multe dintre statele europene, suspectului i se oferă posibilitatea solicitării unei contraexpertize (noi expertize) a probelor găsite.

În majoritatea statelor există funcţia de *coordonator al investigaţiei la locul crimei*, acesta având rolul de a prezenta anchetatorilor opţiunile existente pentru prelevarea probelor ştiinţifice. Decizia cu privire la utilizarea probei ştiinţifice aparţine persoanei care conduce ancheta.

Nu se poate vorbi de o protecţie legislativă a scenei crimei însă, în majoritatea statelor europene, au fost adoptate *coduri de bune practici* sau diverse *reglementări* care să *asigure integritatea acestui spaţiu.*

Totodată, multe state fac demersuri pentru realizarea unor baze de date ADN, progrese importante în acest sens fiind realizate de Finlanda.

S-a concluzionat că *trasabilitatea probelor* este deosebit de importantă, fiind preferat un *sistem de marcare* a acestora prin cod de bare. *Modalitatea de transport a probelor* este extrem de importantă, pentru protejarea acestora fiind remarcate două sisteme: transportul acestora prin reprezentanţii Poliţiei sau prin curieri privaţi. În cazul *afectării integrităţii probelor ştiinţifice*, conducătorul anchetei este cel mai adesea cel care decide cu privire la continuarea utilizării acestor probe.

Este necesară stabilirea unor *principii comune la nivel european* care să preia cele mai bune elemente din modelele existente la nivel naţional şi a unui *ghid european* de bune practici în domeniul gestionării probelor ştiinţifice

[23] J. de Kinder, vicepreşedinte al ENFSI, *Expunerea concluziilor rezultate din dezbaterile atelierului I.*

Tematica *atelierului al II-lea* a vizat locul infracţiunii, aşa-numita *"scenă a crimei"*.[24] Reglementările privind cercetarea scenei crimei variază de la un stat la altul, un rol central avându-l *autoritatea care decide utilizarea şi condiţiile utilizării probelor ştiinţifice.* Un alt aspect important în gestionarea investigaţiei locului crimei îl reprezintă *regulile de acces*. *Rolul coordonatorului* la locul crimei variază de la unul de orientare la unul de impunere a anumitor metode.

Calitatea activităţilor criminalistice este esenţială pentru reuşita anchetei. Trebuie avute în vedere în special etapele anterioare prezentării probelor la laborator, aceasta fiind perioada în care este cea mai probabilă apariţia unor erori. Cu toate acestea, din punct de vedere al investiţiilor efectuate, se constată că resursele alocate pentru asigurarea calităţii în aceste etape sunt reduse în comparaţie cu importanţa lor.

Prelevarea probelor ştiinţifice este decisă, în majoritatea statelor europene de conducătorul anchetei. Din cauza resurselor limitate, probele ştiinţifice sunt utilizate mai mult în cazul infracţiunilor grave.

În *Franţa* a fost creat un grup de lucru în cadrul căruia sunt dezbătute aspecte legate de pregătirea profesională a anchetatorilor care gestionează diversele probe ştiinţifice, precum amprentele digitale, probele ADN, analiza fibrelor etc. Majoritatea personalului din laboratoarele criminalistice are *statutul de poliţişti*, având însă o specializare ştiinţifică.

În *Belgia* înainte de reformă, membrii laboratoarelor criminalistice aveau statutul de poliţişti. După reformă, a fost angajat personal civil, pe motive de reducere a costurilor.

Tematica *atelierului al III-lea* a vizat *administrarea probelor ştiinţifice* şi *statutul experţilor*.[25] Concluziile discuţiilor au vizat necesitatea existenţei unei *proceduri de acreditare a experţilor* în toate statele membre ale Uniunii Europene. Inexistenţa unei astfel de proceduri creează foarte multe dificultăţi, punând la îndoială calitatea serviciilor de expertiză oferite şi facilitând contestarea rezultatelor expertizei de către apărare.

În unele state *criteriile* care *definesc statutul experţilor* sunt stabilite de laboratoarele şi institutele ştiinţifice, în timp ce în alte state aceste criterii sunt stabilite la nivel legislativ. În *Finlanda* s-a început formarea unor anchetatori civili, mizându-se pe o concentrare a specializărilor.

Un magistrat francez a relevat că în calitatea sa de magistrat "de teren" a remarcat numeroase dificultăţi practice în cercetarea locului crimei, care implică numeroase *riscuri legate de integritatea probelor ştiinţifice*. Aceste dificultăţi sunt, în general, legate de insuficienta pregătire profesională a anchetatorilor care efectuează cercetarea la locul crimei. Reuşita unei anchete depinde adesea de primele momente ale cercetării la locul crimei, în această etapă asigurându-se integritatea probelor ştiinţifice.

În *Marea Britanie* profesia de *anchetator al locului crimei este o profesie în sine* şi de aceea presupune o pregătire profesională specifică. Dacă cercetarea locului crimei este apreciată ca putând fi efectuată de poliţişti obişnuiţi, acestora trebuie să li se asigure o pregătire profesională adecvată.

În *Luxemburg* se consideră că simpla cooperare transfrontalieră nu este suficientă, este necesară formularea unor reguli la nivel european care să asigure existenţa unor standarde comune în materie de expertiză. Dificultatea obţinerii unui consens în acest domeniu plasat în cadrul celui de-al treilea pilon al Uniunii Europene, Justiţie şi Afaceri Interne, facilitează adoptarea unor reglementări cu caracter de *recomandare* mai degrabă decât a unor reglementări cu caracter obligatoriu.

Se relevă că din punct de vedere *financiar*, analiza probelor ştiinţifice implică în mod necesar o utilizare cât mai eficientă a resurselor existente. Introducerea *analizelor ADN* a bulversat spectrul de analiză al probelor ştiinţifice, câştigând din ce în ce mai mult teren

O concluzie comună tuturor statelor participante o reprezintă necesitatea existenţei unui *organism independent de acreditare* care să asigure calitatea analizelor efectuate de laboratoare. Trebuie realizată o *clarificare conceptuală*: acreditarea se referă la metode, competenţa persoanelor fiind un alt aspect. De aceea, în materie de laboratoare se poate vorbi de *poli de excelenţă*. În *Marea Britanie*, *existenţa acreditării* poate să reprezinte unul dintre criteriile incluse în apelurile pentru cererea de ofertă. Inexistenţa acreditării ridică mari riscuri legate de posibilitatea respingerii probelor de către apărare pe aceste considerente.

O temă de reflecţie importantă o reprezintă *modalităţile de selecţionare, evaluare şi recunoaştere* a experţilor. În acest sens, se remarcă o lipsă de uniformitate la nivelul statelor europene cu privire la conţinutul semantic al *noţiunii de expert*. Spre exemplu, în timp ce în Franţa statutul de expert este asigurat prin înscrierea respectivei persoane pe o listă oficială, în Marea Britanie, statutul de expert este acordat în urma evaluării realizate de o comisie specializată.

---

[24] Concluziile dezbaterilor celui de-al II-lea atelier au fost expuse de moderatorul atelierului D. Saint Dizier, consultant ştiinţific, Direcţia Generală de Poliţie Tehnică şi Ştiinţifică a Poliţiei Naţionale, Franţa.

[25] Concluziile dezbaterilor celui de-al III-lea atelier au fost expuse de prof. dr. C. Champod, Institutul de Poliţie Ştiinţifică Lausanne, Elveţia.

Principalul actor care ar putea juca un rol important în configurarea unui statut european al experţilor este *Reţeaua Europeană a Institutelor de Ştiinţe Forensic - ENFSI*. Aceste laboratoare naţionale pot juca un rol de consultant pe lângă magistraţi pentru a-i ghida către furnizorii de servicii adecvaţi.

Un expert medic legist din *Franţa* a observat că *acreditarea* şi *certificarea* reprezintă două concepte fundamentale pentru statutul experţilor. Acreditarea se referă la metodologie, la managementul laboratoarelor, în timp ce certificarea se referă mai degrabă la persoane. Spre exemplu, în cadrul Academiei Americane de Criminalistică există Consilii specializate pe domeniile de analiză criminalistică care stabilesc condiţiile minime pentru recunoaşterea calităţii de expert într-un anumit domeniu.

Reprezentantul Ministerului de Justiţie din *Suedia* a precizat că în cadrul viitoarei preşedinţii suedeze a Uniunii Europene, *prioritatea* în domeniul cooperării poliţieneşti o va constitui *schimbul de informaţii şi* iniţiativa implementării la nivel european a unui sistem de acreditare obligatorie în domeniile ADN şi al amprentelor digitale[26]. Secretarul General de Interpol a remarcat că schimbul de informaţii reprezintă nu numai o prioritate ci şi o necesitate în sine[27]. Alţi experţi au observat că iniţiativa suedeză ar trebui extinsă, astfel încât sistemul de acreditare să cuprindă toate domeniile de activitate ale unui laborator criminalistic.

În *Marea Britanie* se apreciază că trebuie să vorbim de o *acreditare la trei niveluri*: a laboratorului, a procedurilor – normele 17025 şi a expertului. În sistemul britanic există un Consiliu de înregistrare a practicienilor în domeniul ştiinţific şi tehnic, având rolul de fixare a normelor în domeniu şi de supraveghere a aplicării acestora.

Administrarea probelor trebuie să respecte principii fundamentale, precum protejarea datelor personale şi a drepturilor individuale. *Principiul libertăţii probelor* trebuie să fie unul fundamental. Generalizarea utilizării probelor ADN ridică numeroase întrebări legate de *limitele etice ale utilizării* acestora, precum şi *imperativul actualizării legislaţiei* în conformitate cu progresele ştiinţei. Iniţiativa "*Forensic Regulator*" de a realiza o sinteză cu privire la relevanţa probelor ştiinţifice reprezintă un progres important pentru adoptarea unor practici comune la nivel european. Au fost propuse *două coduri etice* pentru experţi, unul de către "Forensic Regulator", iar altul de către ENFSI[28].

Adoptarea unui *cod european de conduită pentru experţi* ar reprezenta un progres important. Totodată, cooperarea interstatală ar fi facilitată în mod considerabil de existenţa unui *sistem european de înregistrare a experţilor acreditaţi.* În ceea ce priveşte integrarea armonioasă a probelor ştiinţifice în cadrul procesului penal, este necesar ca magistraţii să înţeleagă *limitele tehnice* ale analizelor furnizate de experţi. Un bun sistem de administrare a probelor ştiinţifice presupune existenţa unor mecanisme eficiente de recurs împotriva erorilor. Apărarea trebuie să aibă un acces suficient de facil pentru obţinerea unor argumente care să justifice aprobarea de către magistrat a unui contraexpertize; din acest punct de vedere, *accesibilitatea probelor ştiinţifice* este considerată disproporţionată între apărare şi acuzare.

Alţi experţi au relevat că definirea unor *norme şi standarde profesionale* pentru experţi trebuie să vină din *interiorul profesiei* şi să nu dea naştere la reguli artificiale. În ceea ce priveşte *accesul apărării* la serviciile de expertiză, în Germania există o prevedere potrivit căreia atunci când este ascultat un expert este obligatoriu a fi audiat şi de către apărare.

În *Austria* conform Codului de procedură penală intrat în vigoare în iulie 2008, este recunoscut dreptul tuturor părţilor, precum şi al Poliţiei de a solicita o *contraexpertiză*. În cazul în care există îndoieli cu privire la independenţa unui expert, Tribunalul Federal al Austriei este cel care decide dacă expertul în cauză va mai participa sau nu la proces. Totodată, Tribunalul Federal consideră că testarea cu detectorul de minciuni nu constituie o probă. În Austria ca şi în *Germania*, există o *listă cu experţii acreditaţi*, disponibilă pe Internet şi care poate fi consultată. Din punct de vedere financiar, trebuie păstrat un echilibru între costuri şi rezultate.

În *Marea Britanie* a fost înfiinţat un grup independent de consiliere în ceea ce priveşte utilizarea probelor ADN. Acest grup este format din 12 membri - medici, jurişti etc. şi este condus de un profesor de la Universitatea din Birmingham. Conform unei reglementări anterioare, era necesară o hotărâre a judecătorului pentru utilizarea probelor ştiinţifice. Această reglementare a fost ulterior, înlăturată pe criterii de eficienţă[29].

Un expert francez a remarcat faptul că utilizarea unor experţi din alte state poate crea *dificultăţi legate de fidelitatea traducerii* dintr-o limbă în alta a vocabularului specific, fiind create astfel obstacole în comunicare. Mai mult, există diferenţe şi între experţi în ceea ce priveşte utilizarea teoriilor şi a conceptelor. Cu toate acestea, în general interpreţii care îşi desfăşoară activitatea în cadrul tribunalelor sunt familiarizaţi cu vocabularul tehnic.

---

[26] L. Bolinder, expert, Ministry of Justice, Sweden.

[27] Ronald K. Noble, Secretary General of Interpol, „*The challenges of international cooperation for scientific proof"*.

[28]Prof. dr. C. Champod, Lausanne Forensic Police Institut

[29] E. Downham, expert, United Kingdom.

În cadrul procesului penal, analiza furnizată de expert nu trebuie considerată un adevăr absolut, ci trebuie *supusă evaluării* autorităţilor competente. Din punct de vedere legal, proba ştiinţifică nu are o valoare probatorie superioară altor mijloace de probă.

Concluzionând, observăm că dezbaterile Conferinţei pe tema „*Proba ştiinţifică în materie penală"* au vizat *examinarea diversităţii sistemelor naţionale* în materie de cercetare a probei ştiinţifice, a utilizării acesteia în procesul penal şi a rolului diverşilor actori ai procedurii (judecători, procurori, experţi, avocaţi). Conferinţa a urmărit şi *obiectivul* identificării soluţiilor pe plan european, în scopul realizării schimbului de experienţă şi dezvoltării know-how-ului, precum şi ale coordonării abordărilor la nivel naţional.

Proba ştiinţifică ocupă un loc tot mai important în cadrul anchetelor penale, iar practica judiciară demonstrează că la baza reuşitei anchetei şi procesului penal stau mai mulţi *factori*:

- rigoarea şi calitatea pe timpul *exploatării locului faptei (scenei crimei)*, constatările la faţa locului la primele ore după descoperirea infracţiunii;
- opţiunile operate pentru *procesarea urmelor şi a mijloacelor materiale de probă recoltate;*
- modul în care aceste elemente de probă sunt *"integrate"(administrate) în procedura penală* în vederea discutării lor pe timpul procesului.

Realizările ştiinţifice recente deschid *noi orizonturi pentru investigaţiile criminale,* reînnoind astfel tehnicile de investigare: balistică, exploatarea amprentelor digitale şi genetice, determinarea urmelor explozivilor etc.

Diferenţele dintre practicile şi normele tehnice din cadrul statelor membre pot împiedica aplicarea mijloacelor de probă. Utilizarea acestor tehnici noi presupune, uneori, existenţa unor operatori cu o calificare tot mai înaltă, importante resurse umane şi materiale care nu sunt întotdeauna disponibile la nivel naţional. În consecinţă s-a concluzionat că în prezent, la ora edificării unui „*spaţiu judiciar european*" este util să ne punem *problema unei mai bune partajări, în cadrul Uniunii Europene, a cunoştinţelor şi realizărilor ştiinţifice în materie penală,* precum şi a posibilităţilor în materie de structuri şi know-how în acest domeniu.

Pentru a *garanta calitatea expertului*, au fost efectuate mai multe propuneri cum ar fi implementarea unui proces de *acreditare*, *validarea standardelor* şi a *regulilor etice*, la nevoie prin intermediul unei structuri independente şi apropierea standardelor naţionale. În această privinţă, s-a apreciat că implementarea unui *cod de conduită european* s-ar putea dovedi utilă.

Există un interes major pentru *mutualizarea capacităţilor de expertiză*, spre exemplu prin înfiinţarea unui „*registru european al experţilor*", făcând astfel posibilă desemnarea de experţi de către un alt stat, precum şi interesul pentru ca aceştia să beneficieze de o pregătire în materie de sistem şi proceduri judiciare ale statului ale căror autorităţi judiciare i-au desemnat.

Pentru a uşura definirea misiunii expertului, a fost pus în evidenţă interesul pentru un *dialog strâns între judecător şi expert*, precum şi pentru asocierea părţilor la acest dialog. Se mai evidenţiază importanţa, pentru elaborarea raportului, a definirii de modalităţi de comunicare echilibrate, ţinând cont de nivelurile diferite de accesibilitate a actorilor din cadrul procedurii judiciare.

S-au examinat, într-o manieră mai largă, *mizele recurgerii la proba ştiinţifică în privinţa exercitării dreptului la apărare,* a exigenţelor respectării principiului egalităţii armelor şi a principiului contradictorialităţii, care presupun ca *apărarea să poată să desemneze efectiv sau să ceară desemnarea de experţi independenţi,* fără ca cheltuielile legate de expertiză să constituie o piedică. Fiind vorba de costurile legate de recurgerea la proba ştiinţifică, s-a relevat *importanţa rolului judecătorului* şi aprecierii acestuia, pentru a realiza un echilibru între un imperativ al controlării costurilor, exigenţa calităţii şi necesitatea luării în considerare a cererilor de acte formulate de către apărare. S-a evidenţiat, de asemenea, *utilitatea unei pregătiri tehnice suficiente în materia probei ştiinţifice, a magistraţilor şi actorilor, în cadrul procedurii judiciare.*

1 Lyon, oraşul internaţional, centrul de congrese

2 Centrul de congrese

3 Membrii delegaţiei României

4 Aspecte din timpul dezbaterilor Conferinţei Internaţionale

5 Aspecte din timpul dezbaterilor Conferinţei Internaţionale

6 Aspecte din timpul dezbaterilor Conferinţei Internaţionale

7 Vizită la Universitatea Lumière, Lyon 2

8 Vizită la Universitatea Lyon 3

9 Programul social: dineu la Chapelle de la Sainte-Trinité